

ADAPTACIÓ DEL *DICCIONARI* *CASTELLER DEL TERM* CAT AL PÚBLIC INFANTIL

Premi
de la Societat
Catalana de
Terminologia
2020

scat
SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
Filial de l'Institut d'Estudis Catalans *term*

Institut
d'Estudis
Catalans

**Adaptació del *Diccionari casteller*
del TERMCAT al públic infantil**

SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

EINES DE TERMINOLOGIA, 3

MARIONA ARNAU GARCIA

Adaptació del *Diccionari casteller* del TERMCAT al públic infantil

BARCELONA, 2021

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Arnau Garcia, Mariona, autor

[Diccionari casteller]

Adaptació del Diccionari casteller del TERMCAT al públic infantil. — Primera edició. —
(Eines de terminologia ; 3)

Bibliografia

ISBN 9788499656274

I. Societat Catalana de Terminologia, entitat editora II. Títol III. Títol: Diccionari casteller.

IV. Col·lecció: Eines de terminologia ; 3

1. Castellers — Diccionaris infantils

394.2(038.053.2)

© Mariona Arnau Garcia

© Societat Catalana de Terminologia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: novembre del 2021

Text revisat lingüísticament per la Unitat d'Edició del Servei Editorial de l'IEC

Compost per la Unitat de Producció del Servei Editorial de l'IEC

ISBN: 978-84-9965-627-4

DOI: 10.2436/10.2503.04.1

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

A proposta de la ponència formada per les senyores i el senyor Marta de Blas, Agustí Espallargas i Mercè Lorente, socis de la Societat Catalana de Terminologia (SCATERM), la Junta Directiva d'aquesta societat, en la sessió tinguda el dia 21 de febrer de 2020, acordà per unanimitat de concedir *ex aequo* el Premi de la Societat Catalana de Terminologia a Mariona Arnau Garcia pel seu treball *Adaptació del 'Diccionari casteller' del TERMCAT al públic infantil*.

Així mateix, el Consell Permanent de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), com a òrgan que actua per delegació del Ple de l'IEC, ratificà, el dia 5 de març de 2020, l'adjudicació d'aquest premi dins l'apartat de premis per a estudiants dels Premis Sant Jordi 2020, corresponents al *LXXXIX Cartell de premis i de borses d'estudi* (proclamat l'11 de setembre de 2019).

Taula

Agraïments	9
Presentació	11
Introducció	11
Metodologia	11
Macroestructura	12
Criteris de selecció	12
Estil i apartats	13
Microestructura	14
Definicions	14
Desdoblament de gènere	16
Bibliografia	16
<i>Diccionari casteller. Per a la canalla més valenta</i>	17

Agraïments

L'elaboració d'aquest diccionari ha estat tota una experiència. Crear una obra terminològica no és fàcil, per això voldria agrair a la meva tutora, Judit Feliu, tot l'acompanyament i seguiment durant el treball de fi de grau. I a la SCATERM que m'hagi atorgat aquest reconeixement amb el Premi de la Societat Catalana de Terminologia (per a estudiants). Espero poder seguir formant-me i dedicant esforços a la terminologia perquè aquest primer treball no sigui l'únic.

Estic molt agraïda, també, a la canalla de totes les colles castelleres que van accedir a formar part d'aquest projecte: Castellers de Barcelona, Castellers de la Vila de Gràcia, Castellers de Sant Cugat, Castellers del Poble Sec, Castellers de Sants, Colla Castellera Jove de Barcelona i Moixiganguers d'Igualada; així mateix, a Mireia Ferrés i al seu alumnat per la dedicació a la terminologia de l'àmbit de la música, a Ariadna Bros pel disseny i la maquetació i a Maria López per les il·lustracions.

Presentació

INTRODUCCIÓ

El *Diccionari casteller. Per a la canalla més valenta* és una adaptació del *Diccionari casteller* del Termcat que busca acostar-se als infants, tant castellers com no castellers, per tal que puguin entendre la terminologia d'aquest àmbit. És per això que el títol del diccionari infantil és el mateix que el del diccionari original, però amb un subtítol —*Diccionari casteller. Per a la canalla més valenta*— que fa notori el públic a qui va dirigit. Cal tenir present, a més, que el mot *canalla*, a banda de fer referència al «conjunt de les criatures, dels infants, d'una casa» (DIEC2, 2017), també es refereix als infants del món casteller, aquells que ocupen les posicions del pom de dalt: dosos, acotxadors i enxanetes. Així doncs, aquest doble sentit del mot funciona.

El diccionari del TERMCAT, en el qual es basa aquesta adaptació, és una publicació en línia de l'any 2007 que recull un centenar de termes del món casteller. Aquest *Diccionari casteller* neix del quadríptic *El món casteller: terminologia bàsica*, també del TERMCAT, elaborat l'any 2001 en col·laboració amb l'Ajuntament de Terrassa, el Consorci per a la Normalització Lingüística i la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya. A més, s'ha acabat de completar a partir d'altres fonts, com el *Diccionari casteller* de Xavier Brotons, elaborat l'any 2001 i revisat pel TERMCAT.

METODOLOGIA

La creació d'aquest diccionari ha estat possible gràcies a la participació de molts nens i nenes de colles castelleres, i també a l'alumnat d'una classe de música dirigida per Mireia Ferrés, que han accedit a ser-ne els autors i autores. Un cop

feta la selecció de mots —explicada a continuació—, es va realitzar un treball conjunt per poder extreure definicions des d'un punt de vista purament infantil. Cada infant va omplir tres fitxes en què se'ls demanava com explicarien un mot del món casteller als companys i companyes de l'escola que no coneixen els castells, i podien acompanyar l'explicació d'un dibuix. Un cop recollides totes les definicions, es va procedir a fer una anàlisi de les fitxes per tal d'extreure i potenciar aquells mots i expressions més freqüents entre els infants per explicar els diferents termes.

MACROESTRUCTURA

Criteris de selecció

A trets generals, s'han seguit dos criteris de selecció a fi d'obtenir una llista representativa de mots per al diccionari infantil. En primer lloc, els termes escollits són aquells que s'escolten en el dia a dia del món casteller. El *Diccionari casteller* del TERMCAT té una llarga llista de mots, entre els quals hi ha verbs com *assentar-se* o *rebregar* que no s'acostumen a sentir actualment als locals d'assaig o a les places castelleres. Així doncs, aquest tipus de verbs no s'ha inclòs en el diccionari infantil, tenint en compte que, a més de no ser d'ús habitual, hi ha altres mots o expressions del lèxic comú que els poden substituir, com *estabilitzar-se* —en el cas de *assentar-se*. En segon lloc, els termes que apareixen en el diccionari infantil són aquells que poden ser interessants i entenedors per als nens i les nenes, i no pas per al públic adult. És per això que la tria ha estat, en gran part, de substantius i adjectius referents a coses visibles del món casteller, tot i que també hi ha alguns verbs —els que tenen un ús més recurrent i que, d'alguna manera, són notoris quan es munta o desmunta una estructura, com ara *carregar*, *desmuntar* o *fer pinya*.

A banda d'aquests dos criteris de selecció, s'ha escollit el lèxic comú d'una zona per incloure'l com a lema a les entrades desenvolupades. El diccionari és en paper, i no en format electrònic; per tant, podria semblar repetitiu crear una entrada desenvolupada per a cada forma possible d'un terme, i segurament provocaria confusions als més menuts. En conseqüència, el territori seleccionat ha estat el de Barcelona, ja que els nens i les nenes que han treballat les definicions formen part de colles castelleres d'aquesta zona. A més de tenir com a referent el diccionari del TERMCAT a l'hora de fer la selecció de mots segons la zona, el coneixement del món i l'experiència de diferents membres de l'activitat castellera, s'ha partit d'una enquesta per a acabar d'elaborar les definicions (Arnau, 2018).

El *Diccionari casteller* del TERMCAT té algunes mancances, ja que hi falten unes quantes paraules essencials del vocabulari casteller actual. És el cas dels ter-

mes *casc* i *set*. El primer no apareix en el diccionari perquè quan Xavier Brotons va publicar el *Diccionari casteller* l'any 2001, en el qual es basa el del TERMCAT, no s'havia implementat la normativa del *casc*. En el cas de *set* passa una cosa similar, ja que és una estructura que l'any 2001 encara no s'havia estrenat. En canvi, però, s'havia estrenat l'estructura *sis*, actualment obsoleta. Així doncs, aquest últim terme no ha estat inclòs en el diccionari infantil. A més, gràcies a una enquesta feta a diferents colles (Arnau, 2018) i a la cerca en diferents pàgines, s'ha pogut veure que l'ús de *mans lateral* com a sinònim de *lateral* tampoc s'utilitza actualment. Per tant, aquest terme, en desús, no es recull en el diccionari infantil.

Estil i apartats

Tres diccionaris escolars —el *Petit diccionari de ciència* i el *Primer diccionari de medicina il·lustrat*, ambdós dirigits per Rosa Estopà, i el *DIDAC*, de l'Enciclopèdia Catalana— han estat els referents a l'hora de crear criteris pel que fa a l'estil del diccionari infantil.

El diccionari consta d'un primer apartat en forma d'introducció, que conté una breu explicació sobre el món dels castells en general, acompanyada d'una explicació del funcionament del diccionari, la qual ajuda a entendre les entrades; després, apareixen les entrades per ordre alfabètic, i, finalment, un conjunt de làmines relacionades amb diferents temes: *parts del castell*, *tipus de castells*, *posicions en els castells* i *objectes i músics*.

La introducció està dividida en diversos apartats. En primer lloc, amb el títol «Què és el món dels castells?», trobem un breu text introductori al món casteller que té per objectiu permetre que els nens i les nenes que llegeixin el diccionari —tant si formen part del món casteller com si no— entenguin d'on sorgeix i com és. En segon lloc, amb el títol «Qui ha creat el diccionari?», es dedica un espai a explicar que han estat nens i nenes els «autors i autores» del diccionari. I l'últim apartat de la introducció, «Què pots trobar en aquest diccionari?», és el que conté la informació necessària perquè els infants sàpiguen com han de llegir les entrades i quina informació hi poden trobar.

Les entrades del diccionari estan ordenades alfabèticament. El lema apareix en primer lloc, en negreta i de color taronja. Quan els lemes tenen forma masculina i femenina, es presenten en ambdues formes. A la línia de sota, hi ha informació sobre la categoria gramatical i el gènere dels termes i, una línia més avall, la definició. Seguidament, trobem els sinònims, quan el lema principal en té, i en la darrera línia, si s'escau, les notes que donen informació addicional dels llocs on s'utilitza cada terme. Quan el lema principal té més d'una accepció, l'estructura de l'entrada es duplica.

terme

1. categoria gramatical, gènere

Definició.

Sinònims:

Notes:

2. categoria gramàtica, gènere

Definició.

Sinònims:

Notes:

A més, quan dins d'una definició s'esmenten altres termes que formen part del diccionari, aquests apareixen de color taronja el primer cop que són mencionats, per tal que, qui ho estigui llegint, sàpiga que pot trobar fàcilment la definició de l'altre terme en el mateix diccionari.

Alguns mots del diccionari també inclouen una de les il·lustracions amb que els nens i les nenes que van col·laborar redactant les fitxes van acompanyar les seves definicions.

Per acabar, al final del diccionari, per fer-lo encara més entenedor i entretingut, hi ha un conjunt d'il·lustracions, separades per àmbits: les parts del castell, els tipus de castells, les posicions, els instruments i la indumentària. Totes elles han estat fetes per la il·lustradora Maria López Moya.

MICROESTRUCTURA***Definicions***

Les definicions dels diccionaris, generalment, estan formades per una sola oració; en canvi, les del diccionari infantil són més enciclopèdiques i, quan és necessari per a millorar-ne la comprensió, estan formades per més d'una oració. Pel que fa a l'estructura general de les definicions, totes elles estan constituïdes a partir d'oracions de relatiu. A més, comencen sempre amb el lema de l'entrada, el qual es pot veure repetit al llarg de la definició. Quant als numerals, tots ells s'escriuen en lletres, excepte quan es tracta d'anys o d'abreviacions de noms de castells, com ara *4d8*.

Respecte al vocabulari, tots els mots que s'utilitzen en les definicions del diccionari infantil són del lèxic comú, excepte aquells que formen part del món casteller i que són imprescindibles per a descriure el terme de l'entrada en qüestió, els quals estan marcats de color taronja. A més, en alguns casos, s'empren compara-

cions, com en el cas de *acotxador* o *acotxadora*, en què es diu: «És el nen o la nena que es col·loca com una granota», ja que és l'expressió que feien servir la majoria d'infants a l'hora de descriure el terme.

Les definicions de substantius comencen amb el terme en qüestió introduït per un article indefinit: «Un o una enxaneta és...». A aquesta fórmula l'acompanya l'hiperònim del terme definit, excepte en el cas dels conceptes *intent* i *intent desmuntat*, els quals apareixen acompanyats dels mots «es produeix quan», ja que són substantius que fan referència a accions, a temptatives dels castells. A més, tots els substantius, si tenen les dues formes, estan flexionats tant en masculí com en femení, ja sigui desdoblant el substantiu o a través del determinant que l'acompanya.

Pel que fa als verbs, les definicions comencen amb el terme acompanyat de «vol dir» i una oració de relatiu, com en el cas de «*Carregar* vol dir que...». En les entrades de les locucions com *fer pinya*, no s'especifica que siguin locucions verbals, sinó que simplement es parla de verbs, ja que el públic a qui va dirigit el diccionari no sabia reconèixer-ne la diferència. El mateix passa amb el tipus de verbs: no s'especifica si és transitiu o intransitiu per a evitar confusions.

Les definicions dels adjectius comencen com en l'exemple de *casteller* o *castellera*: «Quan diem que alguna cosa és castellera, volem dir que...». Així doncs, l'adjectiu que apareix a la definició surt flexionat en femení, pel simple fet que acompanya sempre el mot *cosa*. Aquesta fórmula va seguida d'una explicació breu d'allò a què pertany o fa referència l'adjectiu.

En el cas dels mots que tenen sinònims, només un d'ells es recull com a entrada principal amb definició. La resta, quan són variants dialectals, a part de sortir a l'apartat de sinònims de l'entrada principal, apareixen en el lloc que els pertany en el diccionari acompanyats de *Vegeu*: «*terme*».

terme

Vegeu: terme

Els mots que es presenten com a principals són els que s'utilitzen a la zona de Barcelona i voltants, i la procedència dels equivalents està especificada a l'apartat «Nota» de les entrades. Quan els sinònims no són variants dialectals, només apareixen com a sinònims de l'entrada principal, no tenen una entrada pròpia que els derivi a la principal.

Desdoblament de gènere

El diccionari infantil busca ser del tot inclusiu. És per això que s'utilitza el desdoblament de gènere tant en els lemes de les entrades com en les definicions. A partir d'una enquesta realitzada a membres de colles castelleres (Arnau, 2018), es veia reflectit que actualment les posicions estan masculinitzades, i que la gent considerava convenient el desdoblament de gènere per potenciar les posicions en femení. A més, en el diccionari original, moltes de les posicions que estan ocupades majoritàriament per homes no tenen el gènere femení, i això s'havia de solucionar en el diccionari infantil. Per aquest motiu, pensant sobretot que els lectors són infants i que, per tant, es pot incidir en la seva manera de veure el món dels castells, s'usa el desdoblament de gènere.

En el cas del plural dins de les definicions, en canvi, es mantenen el masculí o el femení genèrics. El masculí genèric, en termes que poden ser masculins o masculins i femenins, com ara *els castellers*, i el femení genèric en el cas dels termes genuïnament femenins, com ara *les agulles*. No obstant això, hi ha una excepció: el cas de *els nens i les nenes*. És adient mantenir les dues formes perquè tots els lectors puguin sentir-se identificats. A més, s'utilitza en definicions puntuals en què es fa referència a la canalla i, per tant, no es veu repetitiu.

BIBLIOGRAFIA

- ARNAU, Mariona (2018). *Adaptació del 'Diccionari casteller' del TERMCAT al públic infantil*. Treball de fi de grau. Universitat Pompeu Fabra. També disponible en línia a: <<http://hdl.handle.net/10230/36621>>.
- CABRÉ, M. Teresa (dir.) (2001). *DIDAC: Diccionari de català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. També disponible en línia a: <<http://www.dicdidac.cat/>>.
- ESTOPÀ, Rosa (dir.) (2012). *Petit diccionari de ciència*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ESTOPÀ, Rosa (dir.) (2018). *Primer diccionari de medicina il·lustrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2019). *Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://dlc.iec.cat/>>.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2021). *Diccionari casteller* [en línia]. 3a ed. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. (Diccionaris en Línia) <<http://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/2/>>.

Diccionari casteller. Per a la canalla més valenta

DICCIONARI CASTELLER

per a la canalla més valenta

Redactora i revisora lingüística: Mariona Arnau Garcia

Tutora: Judit Feliu Cortès

Il·lustradora: Maria López Moya

Dissenyadora i maquetista: Ariadna Bros Andrés

Agraïment a la canalla de les colles castelleres:

Castellers de Barcelona, Castellers de la Vila de Gràcia, Castellers de Sant Cugat,
Castellers del Poble Sec, Castellers de Sants, Colla Castellera Jove de Barcelona i
Moixiganguers d'Igualada.

Agraïment especial a Mireia Ferrés Moreno i als seus alumnes de l'Escola Proa.

DICCIONARI CASTELLER

per a la canalla més valenta

ÍNDEX

- Introducció ..... Pàgina 7
- Paraules ..... Pàgina 13
- Làmines ..... Pàgina 95

INTRODUCCIÓ

Què és el món dels castells?

Els **castells** són una tradició popular catalana que se celebra des del segle XVIII i que consisteix a fer torres humanes. Fins fa poc, aquesta tradició se celebrava només a **places** d'arreu dels Països Catalans, però actualment ha arribat arreu del món, a llocs d'Anglaterra (**Londres**), de França (**París**) o de Xile (**Prado**), entre d'altres.

La tradició castellerà es fonamenta en la creació de torres humanes. Hi ha una base (**pinya**) que aguanta tota l'estructura, els **castellers** que s'enfilen (**tronc**) i la **canalla** més petita (**nom de dalt**) que puja fins a dalt de tot per tocar el cel amb la mà. Per aconseguir tots aquests grups de persones, és imprescindible que les **colles castelleres** estiguin formades per gent de tots els llocs i de totes les edats, des de nens i nenes petits, fins a persones adultes.

El món casteller té un lema que explica les quatre característiques essencials a l'hora de dur a terme aquesta tradició: força, equilibri, valor i seny.

FORÇA: Ve de molts anys enrere, quan els castellers acostumaven a ser homes que feien feines dures. Avui en dia, la força també és important, ja que per aguantar els castells s'ha de tenir molta resistència.

EQUILIBRI: És evident que per fer castells, pujar ben amunt i mantenir-se en la posició correcta, s'ha de tenir molt equilibri. A més, la confiança entre les persones del voltant és necessària per aguantar-se.

VALOR: Per fer construccions tan grans cal tenir valor. Sobretot la canalla, els més valents de tots els castellers, que pugen fins a dalt de tot per tocar el cel amb la mà.

SENY: És molt necessari a l'hora de planificar els castells i de dur-los a terme. Cal estar concentrat i esforçar-se molt per tal que tot surti bé.

Cada cop s'està aconseguint fer castells més grans i això fa que les colles vagin creixent més i que els quatre valors castellers adquireixin més importància.

Vols conèixer més detalls sobre el món dels castells? Endinsa't en aquest diccionari i podràs descobrir moltes coses més!

Qui ha creat el diccionari?

La redacció d'aquest diccionari neix de la voluntat d'una estudiant de traducció i interpretació, amant dels castells, de voler produir una obra perquè els més menuts puguin entendre el món casteller.

Les definicions han estat possibles gràcies a la canalla de diferents colles castelleres que ha volgut col·laborar per tal que els nens i nenes com tu puguin conèixer diferents conceptes del món casteller. Han participat explicant amb paraules seves els diferents mots que es poden trobar dins el diccionari, a part d'elaborar alguns dibuixos que també s'hi recullen. D'altra banda, cal dir que la mestra Mireia Ferrés Moreno,

membre dels **Castellers de Sant Cugat**, i els seus alumnes de l'Escola Proa, a la classe de música, han col·laborat definint i dibuixant aquells conceptes referents al món de la música dins els castells.

A més, al final del diccionari pots consultar un seguit de làmines que t'ajudaran a comprendre alguns dels mots que aniràs trobant. La responsable d'aquests dibuixos és Maria López Moya, una **grallera** dels **Castellers de Barcelona**.

Què pots trobar en aquest diccionari?

En aquest diccionari, hi pots trobar més de setanta mots del món casteller amb les definicions corresponents. A cada entrada, es recull la informació següent:

Entrada:

acotxador o acotxadora

nom masculí o femení

Paraula descrita, de color taronja.

Categoria gramatical (nom, adjectiu o verb) i gènere (masculí o femení).

Un acotxador o una acotxadora és una part del **pom de dalt**. És el nen o la nena que es col·loca com una granota damunt dels **dosos**. És la penúltima persona que puja al **castell** i la seva funció és que l'**enxaneta** pugui passar per sobre seu per **fer l'aleta**. L'acotxador o acotxadora és un dels membres més petits de la **colla casteller**.

Definició.

Altres mots que surten en el diccionari, de color taronja.

Sinònims: aixecador o aixecadora, cassola, cassoleta

Sinònims: mots que volen dir el mateix.

Nota: Cassola o cassoleta ho diuen al Penedès.

Notes: expliquen on es fa servir cada paraula.

Per acabar, al final de tot hi trobaràs les il·lustracions fetes per la Maria. La majoria fan referència als noms que surten al llarg del diccionari.

PARAULES

A

,

a

acotxador o acotxadora

nom masculí o femení

Un acotxador o una acotxadora és una part del **pom de dalt**. És el nen o la nena que es col·loca com una granota damunt dels **dosos**. És la penúltima persona que puja al **castell** i la seva funció és que l'**enxaneta** pugui passar per sobre seu per **fer l'aleta**. L'acotxador o acotxadora és un dels membres més petits de la **colla casteller**.

Sinònims: aixecador o aixecadora, cassola, cassoleta

Nota: Cassola o cassoleta ho diuen al Penedès.

acotxador o
acotxadora

agulla

1. nom masculí o femení

Un o una agulla és un **casteller** o una **castellera de pinya** que es posa davant del **baix** o de la **baixa**. L'agulla aguanta els genolls del **segon** o de la **segona** des del mig de la **pinya** per no deixar que caigui endavant.

2. nom femení

Una agulla és un **pilar** que està al mig d'un **castell** amb pilar o agulla.

aixecador o aixecadora

nom masculí o femení

Vegeu: acotxador o acotxadora

A

aixecar per baix

verb

B

C

D

Vegeu: aixecar per sota

E

F

G

aixecar per sota

verb

H

I

J

Aixecar un **castell** per sota vol dir fer un castell al revés. Es comença amb el **pom de dalt** a terra i els **castellers de pinya** el van aixecant a poc a poc. Després del pom, apareixen **quarts**, **terços** i, finalment, **segons**.

K

L

M

N

A continuació, la **pinya** es col·loca a lloc i l'**enxaneta** fa l'**aleta**.

O

P

Q

Sinònim: aixecar per baix

R

S

aleta

nom masculí o femení

T

U

V

W

Vegeu: enxaneta

X

Y

Z

B

,

b

baix o baixa

nom masculí o femení

Un baix o una baixa és un *casteller* o una *castellera* que està al primer *pis* del *tronc* d'un *castell* i toca de peus a terra. Amb l'ajuda de la *pinya*, aguanta el castell des de baix de tot.

base

nom femení

Vegeu: *pinya*

buida

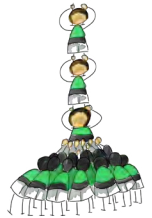
nom femení

La buida és la filera vertical de persones que està situada a l'esquerra en un *tres* o en un *cinc*. De tots els membres del *pom de dalt*, per la buida només hi puja l'*acotxador* o *acotxadora*.

Sinònims: esquerra, pilar buit, pilar fluix

C, c

camisa

nom femení

Una camisa és una peça de roba que porten els **castellers** per cobrir-se el tronc. En general, les camises tenen botons i són de màniga llarga. Cada **colla castellera** la té d'un color diferent i hi porta el seu escut. La camisa te l'has de guanyar. Durant els assajos els castellers també porten camises, però no la de la colla.

canalla

nom femení

La canalla són els nens i les nenes més petits de la **colla castellera**. Són els qui pugen al **pom de dalt** i ocupen les posicions de **dosos**, **acotxadors** i **enxanetes**. La canalla està formada per nens i nenes de diferents cursos i escoles.

Sinònim: mainada

Nota: Mainada ho diuen a la zona de l'Alt Empordà.

cap de colla

nom masculí o femení

Un o una cap de colla és la persona que controla una **colla castellera**. És qui dirigeix els **castells**, diu quan ha de pujar cadascú i decideix si s'ha de **desmuntar** en qualsevol moment.

carregar

verb

Carregar un **castell** vol dir que l'**enxaneta** ha arribat a dalt de tot del castell, ha passat per sobre de l'**acotxador** o **acotxadora** i ha **fet l'aleta**.

Sinònim: coronar

camisa

carro gros

nom masculí

El carro gros és un **castell** de vuit **pisos**. A cada pis hi ha **quatre persones**, excepte al **pom de dalt**, on hi ha tres pisos formats per dos **dosos oberts**, l'**acotxadador** o **acotxadora** i l'**encaneta**.

Sinònim: quatre de vuit (4d8)

casc

nom masculí

Un casc és una peça de porexpan que cobreix el cap de la **canalla**. S'utilitza per protegir els nens i les nenes en cas de caiguda i per evitar lesions greus. Sovint, els cascs porten una funda amb l'escut de la **colla casteller**.

cassola

nom masculí o femení

Vegeu: acotxadador o acotxadora

cassoleta

nom masculí o femení

Vegeu: acotxadador o acotxadora

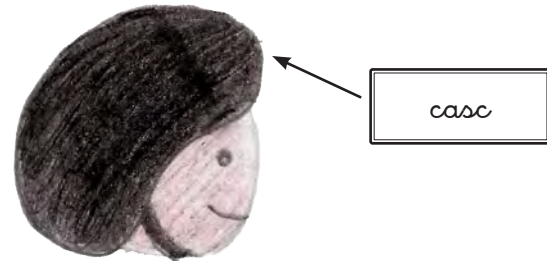

castell

nom masculí

Un castell és una torre feta per persones que pugen les unes sobre les espatlles de les altres. Els castells estan formats per la **pinya**, el **tronc** i el **pom de dalt**. Quan els castells es fan amb **folre** i **manilles**, en comptes de pinya hi ha **soca**.

Sinònim: construcció

casteller o castellera

1. nom masculí o femení

Un casteller o una castellera és una persona que fa **castells**. Poden ser nens i nenes i gent més gran. Hi ha **castellers de tronc** i **castellers de pinya**, a part de la **canalla** que forma el **pom de dalt**.

2. adjectiu

Quan diem que alguna cosa és castellera, volem dir que fa referència o que pertany al món dels **castells**.

casteller o castellera de pinya

nom masculí o femení

Un casteller o una castellera de pinya és un **casteller** o una **castellera** que està a la base del **castell**, tocant de peus a terra. Entre els castellers de pinya hi ha moltes posicions diferents.

casteller o castellera de tronc

nom masculí o femení

Un casteller o una castellera de tronc és un **casteller** o una **castellera** que està al **tronc** del **castell**, és a dir, des del pis següent al de **baixos**, fins al pis anterior al **pom de dalt**. Són castellers que pugen. Entre els castellers de tronc hi ha moltes posicions diferents.

catedral

nom femení

La catedral és un **castell** de vuit **pisos**. A cada pis hi ha cinc persones, excepte al **pom de dalt**, on hi ha tres pisos formats per un **dos obert**, tres **dosos tancats**, dos **acotxadors** i una **enscaneta**. El **cinc** està format per un **tres** i una **torre**.

Sinònims: catedral dels castells, cinc de vuit (5d8)

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

catedral dels castells

nom femení

Vegeu: catedral

cinc

nom masculí

Un cinc és un **castell** que té cinc persones a cada **pis**, excepte als dos **poms de dalt**, on hi ha tres pisos formats per un **dos obert**, tres **dosos tancats**, dos **acotxadors** i l'**enxaneta** que **traspassa** els dos poms. El cinc està format per un **tres** i una **torre**.

cinc de vuit (5d8)

nom masculí

Vegeu: catedral

colla castellera

nom femení

Una colla castellera és un grup de persones que fan **castells** humans. Les persones de la colla castellera s'ajuden entre elles perquè tot surti bé i per poder fer castells cada cop més alts. Cada colla castellera té el seu escut i el seu color de **camisa**. Les colles castelleres estan formades per gent de diferents llocs i edats.

completar

verb

Vegeu: descarregar

construcció

nom femení

Vegeu: castell

contrafort

nom masculí o femení

Un o una contrafort és un *casteller* o una *castellera de pinya*. Es col·loca darrere del *baix* o la *baixa* per ajudar-lo a no caure endarrere.

Sinònim: home del darrere o dona del darrere

Nota: *Home del darrere* o *dona del darrere* ho diuen a les zones de Valls i Tarragona.

cordó

nom masculí

Un cordó és cadascuna de les fileres de *castellers* que formen una mena de cadena i van omplint la *pinya* tot encerclant-la.

coronar

verb

Vegeu: carregar

crossa

nom masculí o femení

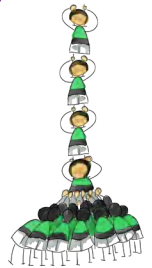
Un o una crossa és un *casteller* o una *castellera de pinya*. Es col·loca sota l'aixella del *baix* o la *baixa* i l'ajuda per evitar que s'enfonsi. Les crosses acostumen a ser persones baixes, i cada baix o baixa sempre en porta dues.

D

,

d

dau

nom masculí o femení

Vegeu: vent

descarregar

verb

Descarregar un **castell** vol dir fer-lo sencer sense caure. Quan es descarrega un castell, les persones de la **colla casteller** ho celebren.

Sinònims: completar, executar

desmuntar

verb

Desmuntar un **castell** vol dir fer-lo baixar abans de **carregar**-lo. Es fa quan està malament perquè no es troba ben **quadrat** o es mou molt. Desmuntant un castell s'evita que caigui i que ningú es faci mal.

donar pit

verb

Donar pit vol dir que els **castellers de pinya** fan pressió endavant amb el pit per evitar que els **castellers** que tenen davant caiguin endarrere. Això fa que la **pinya** i la **soca** siguin més resistents i, en cas de caiguda, alleugereix el cop.

dos

1. nom masculí o femení

Un o una dos és la primera part del **pom de dalt**. Els dosos sempre van en parelles i són els nens i nenes més grans de la **canalla**. A sota tenen el **tronc** i a dalt l'**acotxador** o **acotxadora** i l'**enxaneta**. Hi ha dos tipus de dosos: els **dosos tancats** i els **dosos oberts**.

2. nom masculí

Vegeu: torre

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

dos dret o dos dreta

nom masculí o femení

Vegeu: dos tancat o dos tancada

dos obert o dos oberta

nom masculí o femení

Un dos obert o una dos oberta és un casteller o castellera que forma part del **pom de dalt**. Es col·loca amb les cames obertes i posa cada peu sobre dos **castellers** diferents del **pis** que té a sota.

dos tancat o dos tancada

nom masculí o femení

Un dos tancat o una dos tancada és un casteller o castellera que forma part del **pom de dalt**. Es col·loca amb les cames tancades i posa els dos peus sobre el mateix casteller o castellera del pis que té a sota.

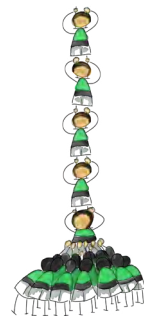
Sinònim: dos dret o dos dreta

dreta

nom femení

Vegeu: plena

E, e

enxaneta

nom masculí o femení

Un o una enxaneta és el nen o la nena que puja dalt de tot del **castell** i el **carrega fent l'aleta**. L'enxaneta és un dels membres més petits de la **colla castellera**.

Sinònim: aleta

Nota: Aleta ho diuen al Vendrell.

espadat

nom masculí

Vegeu: pilar

esquerra

nom femení

Vegeu: buida

executar

verb

Vegeu: descarregar

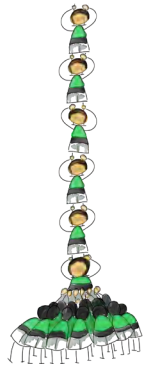
enxaneta

F

,

f

faixa

nom femení

Una faixa és una peça de roba molt llarga que els **castellers** s'enrotllen al voltant de la cintura. Acostuma a ser de color negre i serveix per protegir l'esquena. A més, els **castellers de tronc** també la utilitzen per posar-hi el peu i pujar cap al **pis** següent.

falca

nom masculí o femení

Vegeu: tap

fer l'aleta

verb

Fer l'aleta vol dir aixecar el braç i fer veure que es toca el cel amb la mà. És un gest que fa l'**enxaneta** quan arriba a dalt de tot del **castell** per demostrar que ha estat **carregat**.

fer llenya

verb

Fer llenya vol dir caure d'un **castell**. Es pot fer llenya abans o després de **carregar-lo**.

fer pinya

verb

Fer pinya vol dir estar a la **pinya** d'un **castell** tocant de peus a terra. Serveix per ajudar els **baixos** i els **segons**. A més, en cas de caiguda, ajuda a parar el cop dels **castellers de tronc**.

folbre

nom masculí

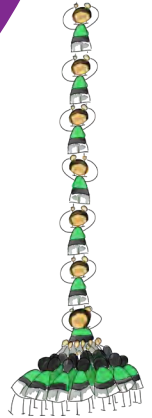
Un folbre és una segona **pinya** que hi ha en alguns **castells** de nou i de deu **pisos**. També hi és en alguns castells com la **torre** de vuit amb folbre (2d8f) i el **pilar** de set amb folbre (pd7f), perquè són castells més fràgils.

G

,

g

gralla

nom femení

Una gralla és un instrument musical de vent que es toca mentre es fan els **castells**. Les gralles són de fusta i tenen forats, per això podem dir que s'assemblen a les flautes. Hi ha diferents tipus de gralles, entre els quals hi ha la **gralla dolça** i la **gralla seca**. Les gralles sonen gràcies a les **inxes**, la part de l'instrument que es bufa per aconseguir que es produeixi el so.

gralla curta

nom femení

Vegeu: gralla seca

gralla de claus

nom femení

Vegeu: gralla dolça

gralla dolça

nom femení

Una gralla dolça és un tipus de **gralla**. Té nou forats i dues o més claus de ferro per obrir-los i tancar-los, perquè és un instrument gran i no hi arriben els dits. La gralla dolça és de fusta i el seu so és dolç i suau.

Sinònims: gralla de claus, gralla llarga

gralla llarga

nom femení

Vegeu: gralla dolça

gralla seca

nom femení

Una gralla seca és un tipus de **gralla**. Té set forats, però pot fer dotze notes. La gralla seca és de fusta, però té la punta de ferro. El seu so és sec i dur.

Sinònim: gralla curta

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

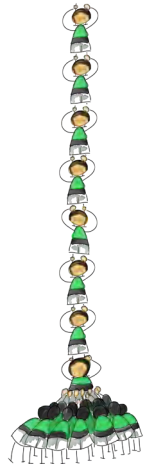
graller o grallera
nom masculí o femení

Un graller o una grallera és un *casteller* o una *castellera* que toca la *gralla*.

H

,

h

home del darrere o dona del darrere

nom masculí o femení

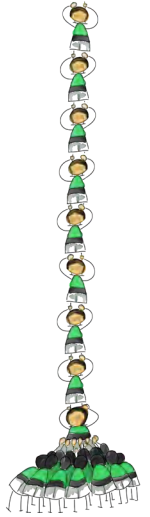
Vegeu: contrafort

I

,

i

intent

nom masculí

Un intent es produeix quan un **castell** cau abans que l'**enxaneta** aixequi el braç i **faci l'aleta**.

intent desmuntat

nom masculí

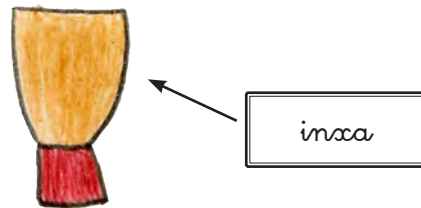
Un intent desmuntat es produeix quan es fa baixar els **castellers de tronc** abans que l'**enxaneta** aixequi el braç i **faci l'aleta**. Es fan intents desmuntats quan els **castells** no estan prou bé i hi ha possibilitats de caiguda.

inxca

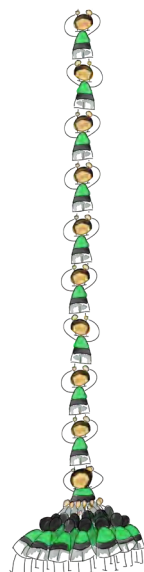
nom femení

Una inxca és una part molt important, delicada i fina de les **gralles**. Està feta amb una llençüeta doble de canya. Abans de tocar, l'hem de llepar bé perquè es produeixi el so.

L, l

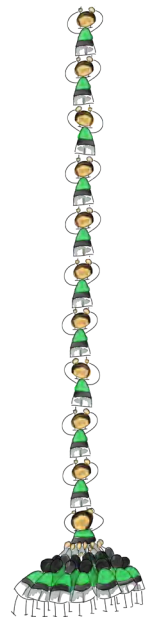
lateral

nom masculí o femení

Un o una lateral és un *casteller* o una *castellera de pinya* que es col·loca darrere del o de la *crossa* i aguanta la cuixa del *segon* o de la *segona* pel lateral perquè no caigui cap al costat.

M, m

mà-i-mà

nom masculí o femení

Vegeu: vent

mainada

nom femení

Vegeu: canalla

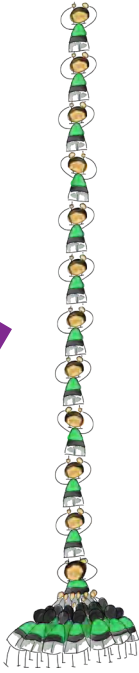
manilles

nom femení

Unes manilles són una tercera **pinya** que hi ha dalt del **folre** als **castells** amb folre i manilles. Porten manilles els castells de deu **pisos**, però també la **torre** de nou amb folre i manilles (2d9fm) i el **pilar** de vuit amb folre i manilles (pd8fm), perquè són castells més fràgils.

N, n

net

adjectiu masculí

Quan diem que un **castell** és net, volem dir que els **castellers de pinya** no toquen el **tronc**. En el cas dels castells amb **folre**, es considera que un castell és net quan no hi ha folre.

nou

nom masculí

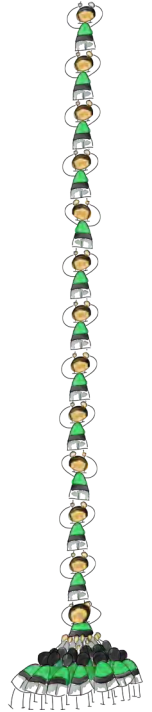
Un nou és un **castell** que té nou persones a cada **pis**. La canalla forma tres **poms de dalt** diferents amb un **dos obert** o una **dos oberta** i un **dos tancat** o una **dos tancada**, a part de l'**acotxador** o **acotxadora**. El nou es pot fer amb tres **encanetes** diferents o amb una sola encaneta que **traspassa** els tres poms. Està format per quatre **tresos**.

P

,

r

peu

nom masculí

Vegeu: pinya

pilaner o pilanera

nom masculí o femení

Un pilaner o una pilanera és un **casteller** o una **castellera** que fa **pilars**. L'**enxameta** dels pilars es posa dreta per **fer l'aleta**.

pilar

nom masculí

Un pilar és un **castell** format per un **casteller** o una **castellera** a cada **pis**. Als pilars només porta **casc** l'**enxameta**.

Sinònim: espadat

pilar buit

nom masculí

Vegeu: buida

pilar del mig

nom masculí

Vegeu: rengla

pilar fluix

nom masculí

Vegeu: buida

pilar fort

nom masculí

Vegeu: plena

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

pilar ple

nom masculí

Vegeu: plena

pinya

nom femení

La pinya és la primera part del **castell**. Està formada pels diferents tipus de **castellers de pinya**, que aguanten el pes del castell amb les seves mans. En cas de caiguda, la pinya para el cop dels **castellers de tronc** i del **pom de dalt**.

Sinònims: base, peu

pis

nom masculí

Un pis és un grup de **castellers** que estan situats al mateix nivell d'un **castell**. Si comptem els pisos d'un castell, podem saber-ne l'alçària. Les persones del mateix pis fan la mateixa posició.

70

plaza

nom femení

Una plaza és un lloc públic on les **colles castelleres** es reuneixen per fer **castells**. A les places també s'hi celebren altres festes tradicionals.

plena

nom femení

La plena és la filera vertical de **castellers** que està situada a la dreta en un **tres** o en un **cinc**. La plena és per on puja més gent del **pom de dalt**: el **dos obert** o la **dos oberta** i l'**enxaneta**.

Sinònims: dreta, pilar fort, pilar ple

pom

nom masculí

Vegeu: pom de dalt

pom de dalt

nom masculí

El pom de dalt és la part més alta del **castell**. Cada pom està format per dos **dosos**, l'**acotxador** o **acotxadora** i l'**enxaneta**. Tots aquests nens i nenes porten **casc** per pujar als castells.

Sinònim: pom

primeres

nom masculí o femení

Vegeu: primeres mans

primeres mans

nom masculí o femení

Un o una primeres mans és un **casteller** o una **castellera de pinya** que es col·loca darrere del o de la **contrafort** i aguanta el cul del **segon** o de la **segona** perquè no caigui endarrere.

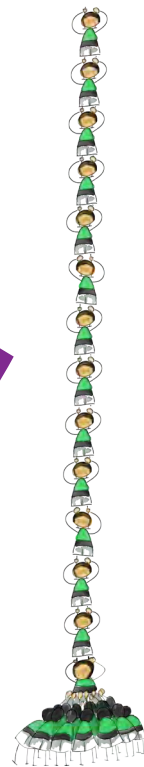
Sinònim: primeres

Q

,

q

quadrar

verb

Quadrar un **castell** vol dir mirar que els **baixos** estiguin ben col·locats i buscar la mida bona al castell perquè vagi bé. És el o la **cap de colla** o algun altre **casteller** o **castellera** amb experiència qui quadra els castells.

quart o quarta

nom masculí o femení

Un quart o una quarta és un **casteller** o una **castellera de tronc** que puja al quart **pis** començant per baix. Els quarts es col·loquen sobre els **terços**.

quatre

nom masculí

Un quatre és un **castell** que té quatre persones a cada **pis**, excepte al **nom de dalt**, on hi ha tres pisos formats per dos **dosos oberts**, l'**acotxador** o **acotxadora** i l'**encaneta**.

quatre de vuit (4d8)

nom masculí

Vegeu: carro gros

quint o quinta

nom masculí o femení

Un quint o una quinta és un **casteller** o una **castellera de tronc** que puja al cinquè **pis** començant per baix. Els quints es col·loquen sobre els **quarts**.

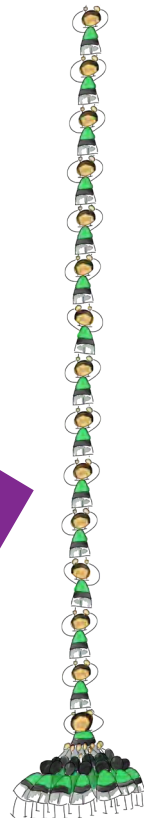

R

,

~

rengla

nom femení

La rengla és la filera vertical de **castellers** que està situada al centre en un **tres** o en un **cinc**. De tots els membres del **pom de dalt**, en un tres només hi puja el **dos tancat**, però també hi baixa l'**enscaneta**.

Sinònims: pilar del mig, rengle

rengle

nom masculí

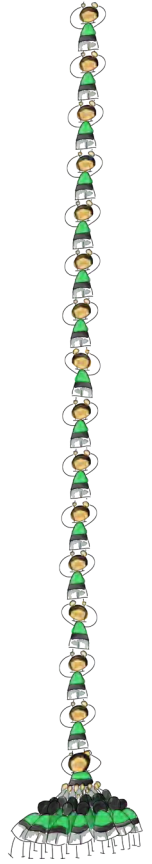
Vegeu: rengla

S

,

s

segon o segona

nom masculí o femení

Un segon o una segona és un **casteller** o una **castellera de tronc** que puja al segon **pis** començant per baix. Els segons es col·loquen sobre els **baixos** i estan en contacte amb la **pinya**.

set

nom masculí

Un set és un **castell** que té set persones a cada **pis**, excepte als dos **poms de dalt**, on hi ha tres pisos formats per quatre **dosos oberts**, dos **acotxadors** i l'**enxaneta** que **traspassa** els dos poms. El set està format per un **tres** i un **quatre**.

sisè o sisena

nom masculí o femení

Un sisè o una sisena és un **casteller** o una **castellera de tronc** que puja al sisè **pis** començant per baix. Els sisens es col·loquen sobre els **quints**.

soca

nom femení

La soca és el conjunt de **castellers de pinya** que, en els **castells** amb **folre** i **manilles**, estan tocant de peus a terra. Es col·loquen tots amb els braços avall i **donen pit** als **castellers** del seu davant perquè el castell sigui consistent.

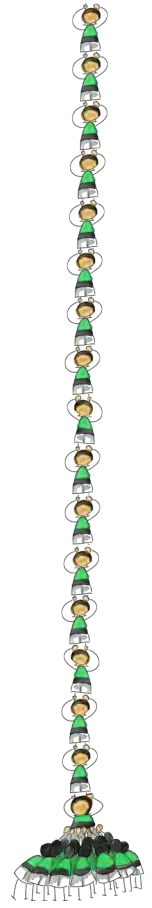

T

,

t

tabal

nom masculí

Vegeu: timbal

tap

nom masculí o femení

Un o una tap és un *casteller* o una *castellera de pinya*. Amb els braços avall, ocupa un espai buit de la *pinya* per ajudar a fer que la resta de castellers de la pinya no es moguin i la pinya sigui resistent.

Sinònims: falca, tapaforats

Nota: Falca ho diuen a les zones de Valls, Tarragona i Reus (zona tradicional). També ho diuen a Granollers.

tapaforats

nom masculí o femení

Vegeu: tap

terç o terça

nom masculí o femení

Un terç o una terça és un *casteller* o una *castellera de tronc* que puja al tercer *pis* començant per baix. Els terços es col·loquen sobre els *segons*.

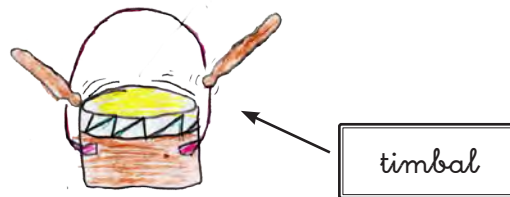

timbal

nom masculí

Un timbal és un instrument musical de percussió que es toca mentre es fan els *castells*. Els timbals són rodons i poden ser de fusta o de metall. Es toquen amb dues baquetes de fusta.

Sinònim: tabal

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

timbaler o timbalera

nom masculí o femení

Un timbaler o una timbalera és un **casteller** o una **castellera** que toca el **timbal**.

toc de castells

nom masculí

El toc de castells és la melodia que toquen els **grallers** i **timbalers** d'una **colla castellera** mentre es fan **castells**.
Serveix per indicar als **castellers** per on va el castell.

torre

nom femení

Una torre és un **castell** que té dues persones a cada **pis**, excepte al **nom de dalt**, on hi ha tres pisos formats per dos **dosos tancats**, l'**acotxador** o **acotxadora** i l'**enxaneta**.

Sinònim: dos

88

traspassar

verb

Traspassar un **castell** vol dir creuar-lo. Ho fa l'**enxaneta** passant d'un costat a l'altre per sobre de l'**acotxador** o **acotxadora**. És en el moment que traspassa el castell quan l'enxaneta **fa l'aleta**.

Sinònim: travessar

travessar

verb

Vegeu: traspassar

tres

nom masculí

Un tres és un **castell** que té tres persones a cada **pis**, excepte al **nom de dalt**, on hi ha tres pisos formats per dos **dosos** (un d'**obert** o **oberta** i un de **tancat** o **tanca-da**), l'**acotxador** o **acotxadora** i l'**enxaneta**.

tronc

nom masculí

El tronc és una part del **castell** que està entre la **pinya** i el **pom de dalt**. Està format per la gent que puja. El tronc pot tenir diferents formes: triangle quan és un **tres**, quadrat quan és un **quatre**, dos quadrats junts quan és un **set**...

tudell

nom masculí

Un tudell és una peça de la **gralla** que es posa a la part superior de l'instrument i a sota de l'**inxca**. És de metall i s'hi pot posar suro per ajudar a passar l'aire i fer que la gralla soni bé.

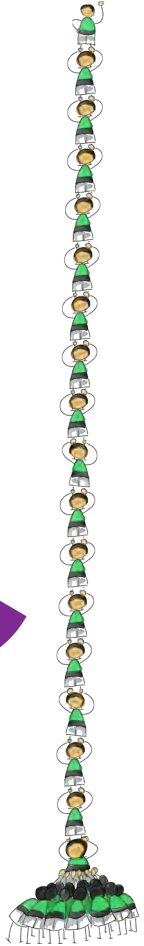

V

,

ve

vent

nom masculí o femení

Un o una vent és un *casteller* o una *castellera de pinya* que es col·loca amb els braços oberts i agafa les cuixes de dos *segons* diferents. Els vents ajuden a fer que el *castell* no es desquadri.

Sinònims: dau, mà-i-mà

Nota: *Dau* ho diuen a les zones de Valls i Tarragona. *Mà-i-mà* ho diuen en algunes colles de Terrassa i Granollers, entre d'altres.

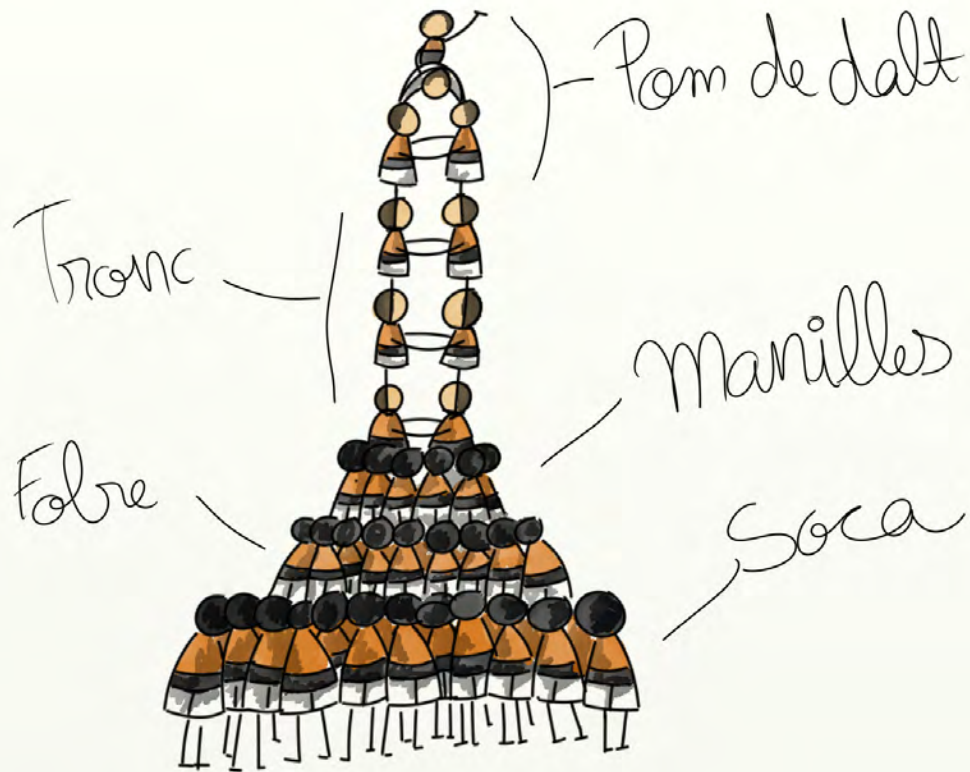
LÀMINES

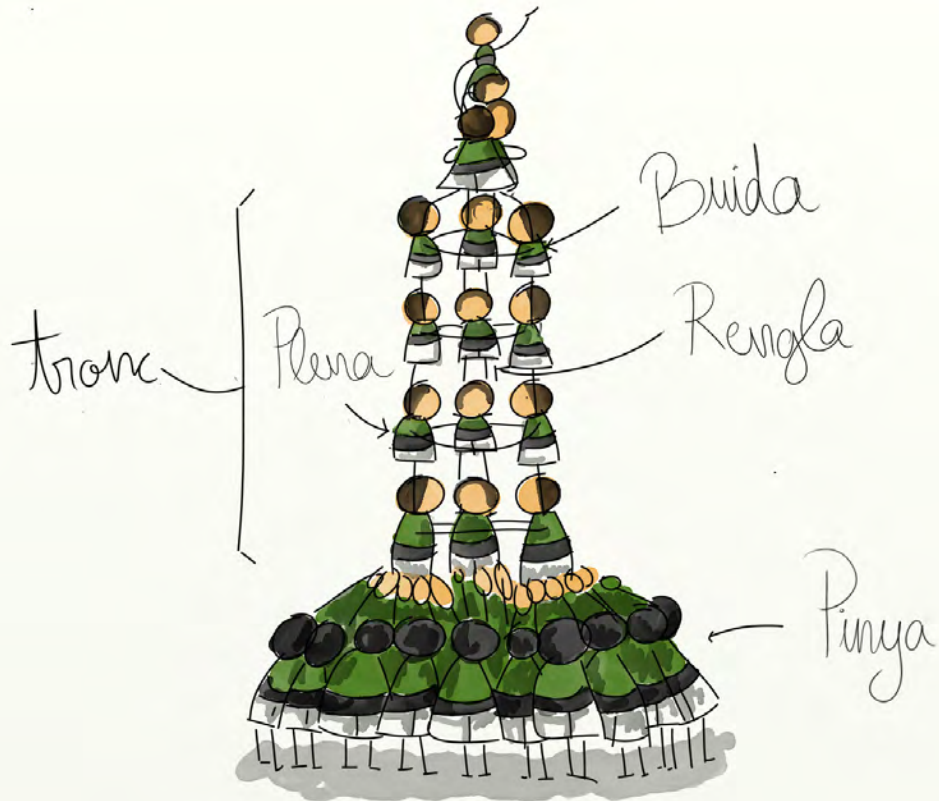
- Parts del castell ..... Pàgina 97
- Tipus de castells ..... Pàgina 101
- Posicions en els castells ..... Pàgina 111
- Objectes i músics ..... Pàgina 117

Parts del castell

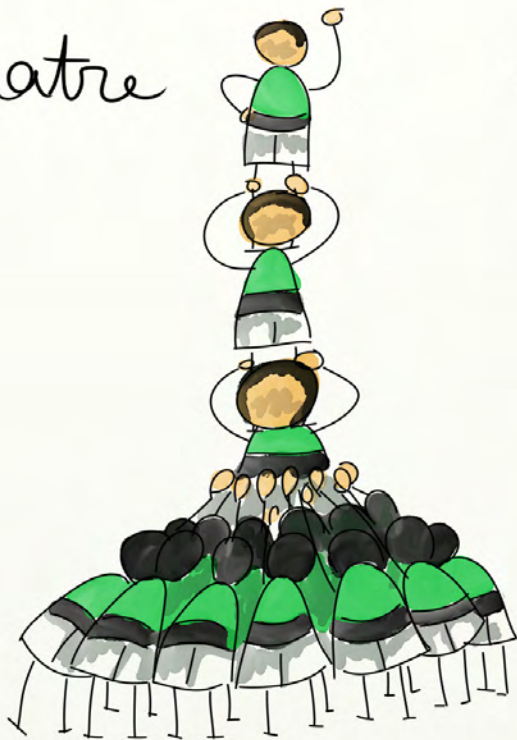

Tipus de castells

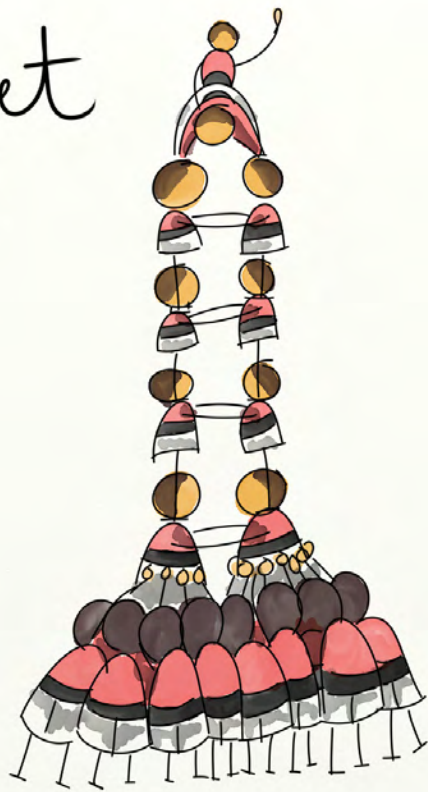
Pilar de quatre
pd4

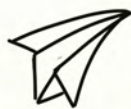
Vista
d'avió

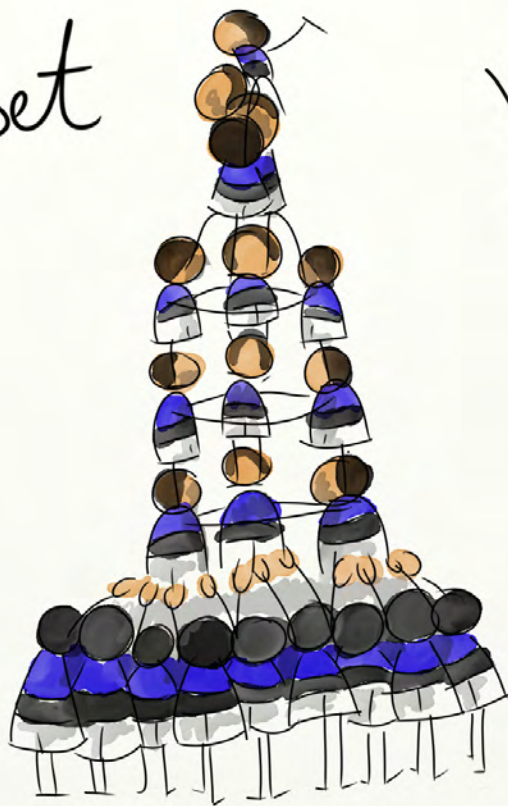
Torre de set
T27/2d7

Vista
d'avió

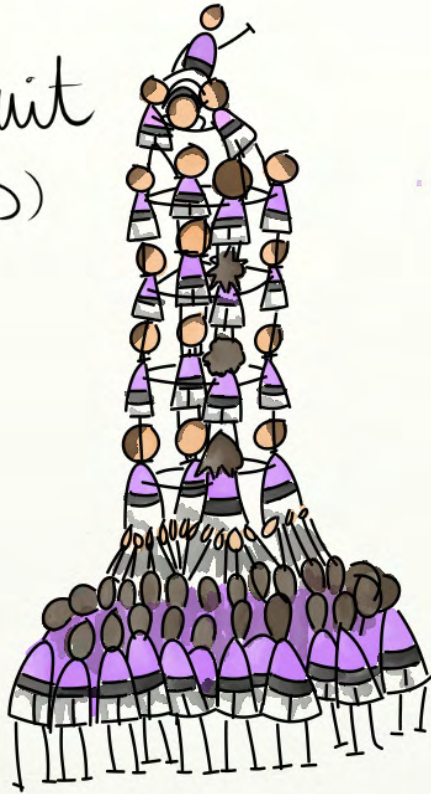
Tres de set
3x7

Vista
d'avió

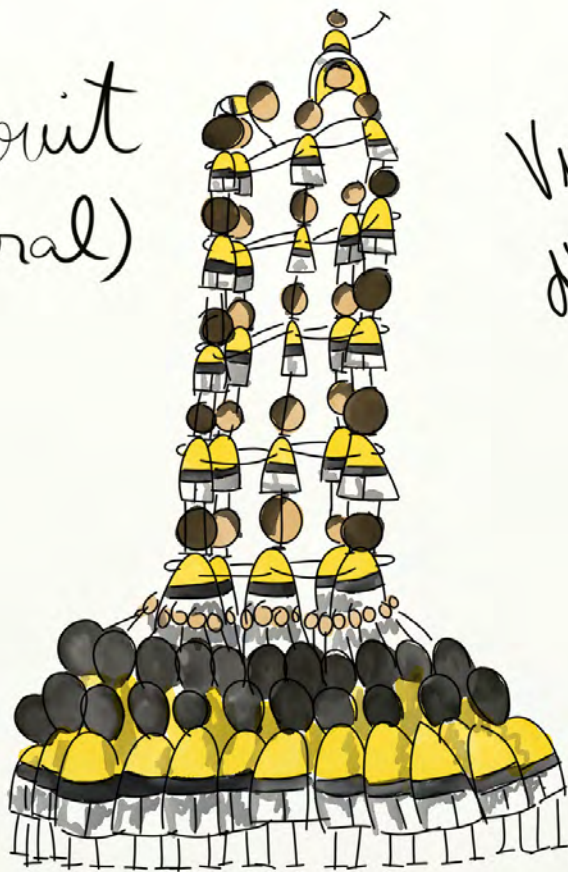
Quatre de vuit
4x8 (Carro gros)

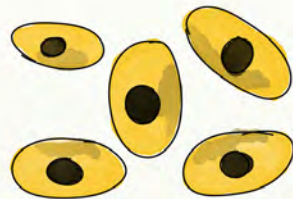
Vista
d'avió

Cinc de vuit
5 d 8 (catedral)

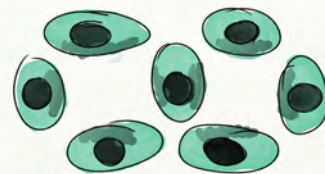
Vista
d'avió

Set de sis
7d6

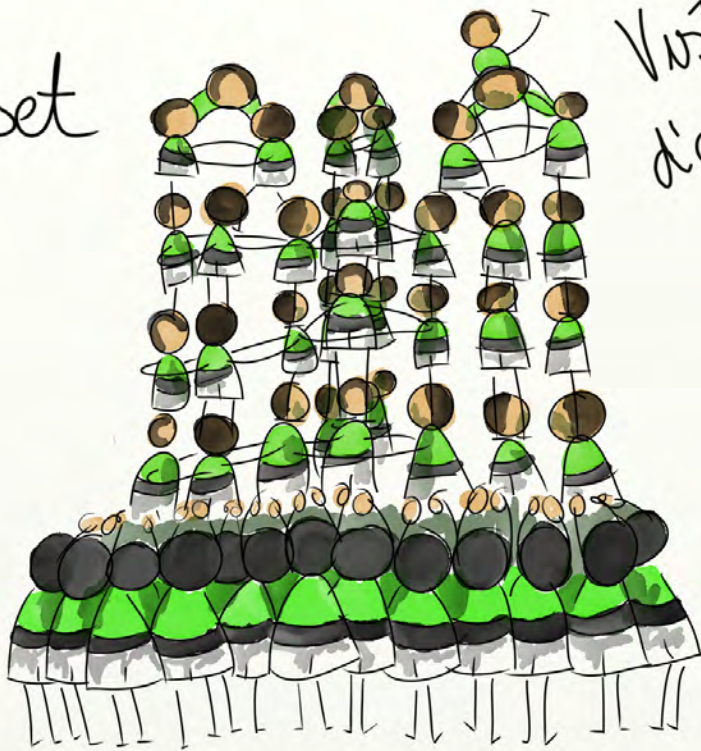

Vista
d'avió

Nov de set
927

Vista
d'avió

Posicions en els castells

Pom de dalt

enxaneta

dos obert

fer l'aleta

acotxador o acotxadora

dos tanca

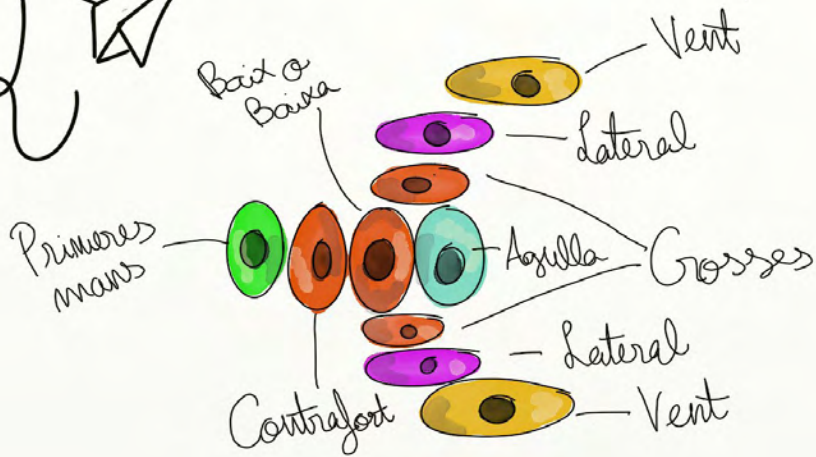
Posicions del tronc

La pinya

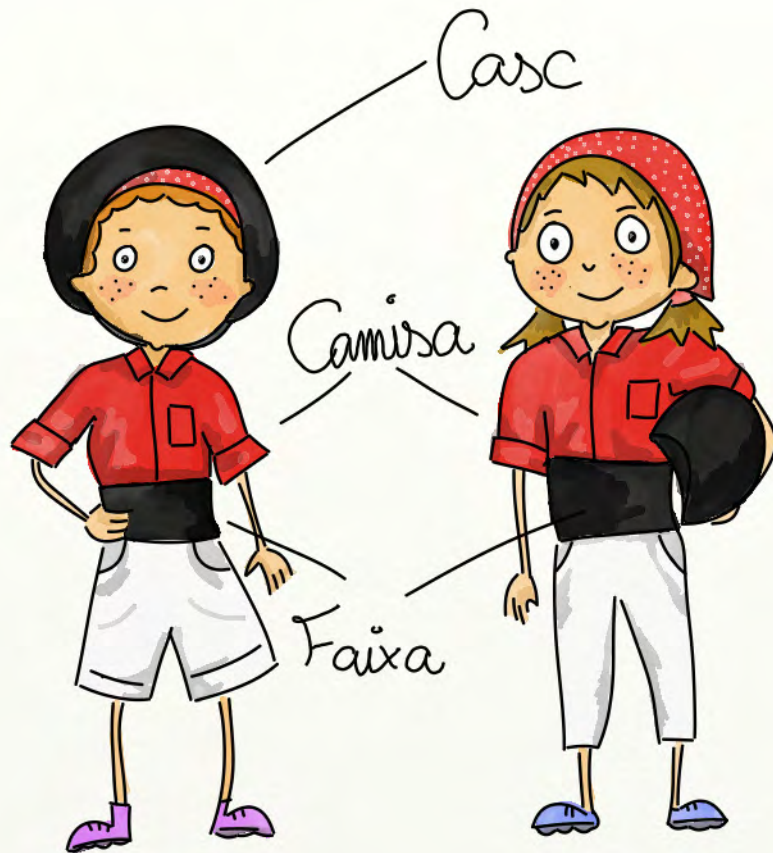
Vista
d'avió

Objectes i músics

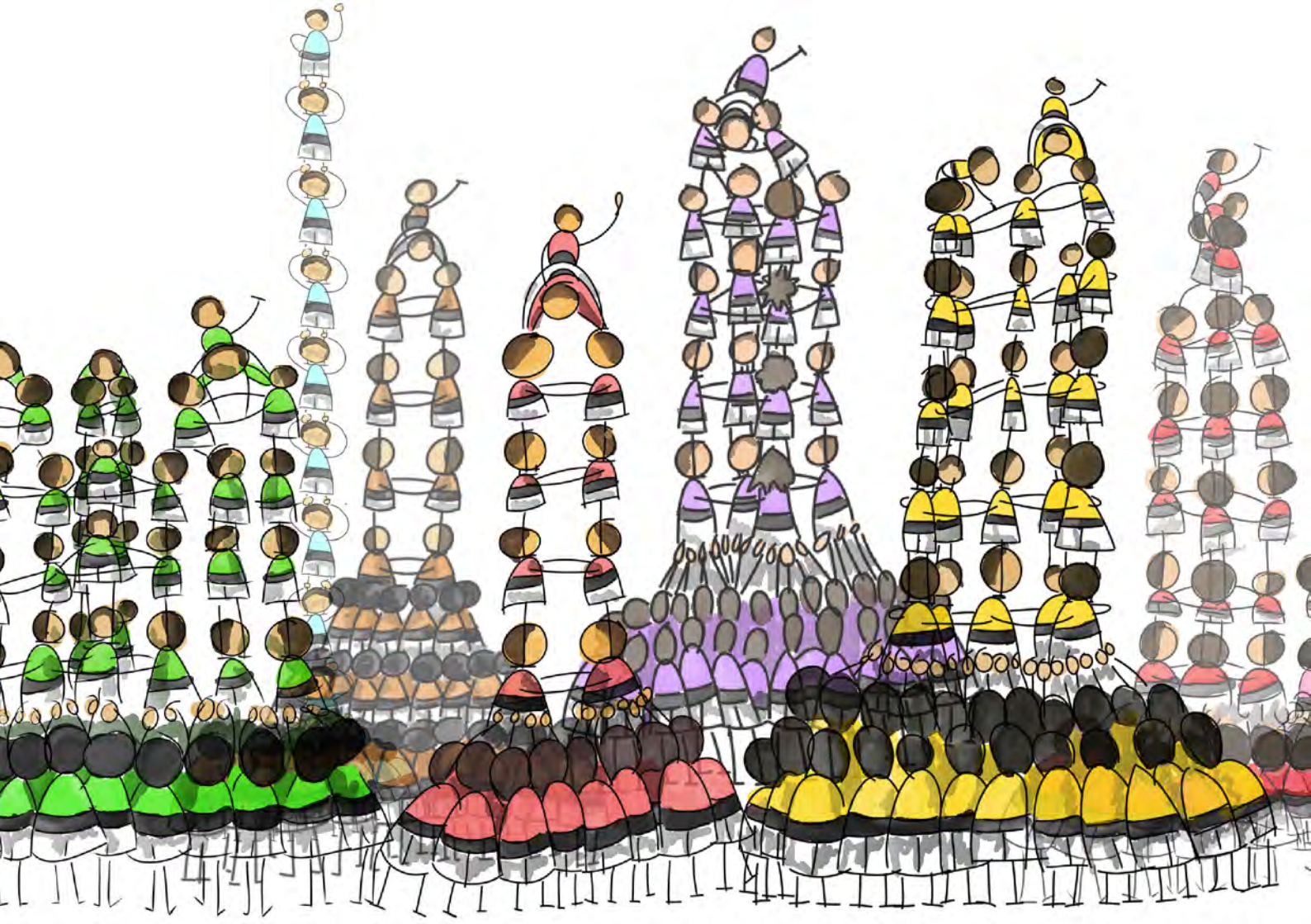

EINES DE TERMINOLOGIA

Títols publicats

- 1 Deva GRESA, *Estudi d'implantació terminològica. La gastronomia del Pròxim Orient i el nord d'Àfrica als restaurants de Gràcia i l'Eixample de Barcelona.* (2016)
- 2 Meritxell MORTE, *La neologia de ciberseguretat en la llengua catalana* (2021)
- 3 Mariona ARNAU, *Adaptació del 'Diccionari casteller' del TERMCAT al públic infantil* (2021)

scat
SOCIETAT CATALANA DE TERMINOLOGIA
Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

term

ADAPTACIÓ DEL DICCIONARI CASTELLER DEL TERMCAT AL PÚBLIC INFANTIL

M. Arnau

ET 3

EINES DE TERMINOLOGIA, 3